

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

7. listopadu 2019*

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitelů – Směrnice 93/13/EHS – Článek 3 odst. 1 – Článek 6 odst. 1 – Článek 7 odst. 1 – Směrnice 2008/48/ES – Článek 10 odst. 2 – Spotřebitelské úvěrové smlouvy – Zákonnost zajištění pohledávky ze smlouvy vlastní blankosměnkou – Návrh na zaplacení směnečného dluhu – Rozsah povinnosti soudu rozhodnout i bez návrhu“

Ve spojených věcech C-419/18 a C-483/18,

jejichž předmětem jsou žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podané rozhodnutími Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (obvodní soud ve Varšavě pro Prahu-jih, Polsko) a Sądu Okręgowego w Opolu, II Wydział Cywilny Odwoławczy (okresní soud v Opole, II oddělení vyřizující opravné prostředky v občanskoprávních věcech, Polsko) ze dne 13. února a 3. července 2018, došlými Soudnímu dvoru ve dnech 26. června a 24. července 2018, v řízeních

Profi Credit Polska S. A.

proti

Bogumiłę Włostowské,

Mariuszi Kurpiewskému,

Kamilu Wójcikovi,

Michału Konarzewskému,

Elżbietę Kondracké-Kłębecké,

Monice Karwowské,

Stanisławovi Kowalskému,

Anně Trusik,

Adamu Lizoňovi,

Włodzimierzovi Lisowskému (C-419/18),

a

Profi Credit Polska S.A.

* Jednací jazyk: polština.

proti

OH (C-483/18),

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení J.-C. Bonichot, předseda senátu, R. Silva de Lapuerta, místopředsedkyně Soudního dvora, M. Safjan, L. Bay Larsen a C. Toader (zpravodajka), soudci,

generální advokát: H. Saugmandsgaard Øe,

vedoucí soudní kanceláře: Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s přihlédnutím k písemným vyjádřením,

– za polskou vládu B. Majczynou, jako zmocněncem,

– za českou vládu M. Smolkem, J. Vláčilem a S. Šindelkovou, jako zmocněnci,

– za Evropskou komisi G. Goddin a K. Herbout-Borcza, jakož i N. Ruiz Garcíou, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 85/02, s. 288; oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26), jakož i ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66, a opravy Úř. věst. 2009, L 207, s. 14; Úř. věst. 2010, L 199, s. 40; a Úř. věst. 2018, L 81, s. 85).
- 2 Tyto žádosti byly předloženy v rámci řízení mezi Profi Credit Polska S. A. a Bogumiłou Włostowskou, Mariuszem Kurpiewskim, Kamilem Wójcikem, Michałem Konarzewskim, Elżbietou Kondrackou-Kłębeckou, Monikou Karwowskou, Stanisławem Kowalskim, Annou Trusik, jakož i Adamem Lizońem a Włodzimierzem Lisowskim, a dále mezi touto společností a OH v otázce návrhů na zaplacení směnečného dluhu z pohledávek z úvěrových smluv na základě vlastních blankosměnek, které tyto osoby vystavily.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

- 3 Body 20 a 24 odůvodnění směrnice 93/13 uvádějí:

„vzhledem k tomu, že smlouvy by měly být sepsány jasným a srozumitelným jazykem; že by měla být spotřebiteli dána příležitost, aby si prověřil všechna ujednání a v případě pochybnosti by měl převažovat výklad, který je pro spotřebitele nejprůzračnější;

[...]

vzhledem k tomu, že soudy nebo správní orgány členských států musí mít k dispozici odpovídající a účinné prostředky, aby zabránily dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách se spotřebiteli“.

- 4 Článek 1 odst. 1 směrnice stanoví:

„Účelem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se zneužívajících ujednání ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem.“

- 5 Článek 3 odst. 1 uvedené směrnice stanoví:

„Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

- 6 Článek 4 odst. 2 směrnice 93/13 stanoví:

„Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

- 7 Článek 5 této směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem. Při pochybnosti o významu některého ujednání se použije výklad, který je pro spotřebitele nejprůzračnější. [...]"

- 8 Článek 6 odst. 1 uvedené směrnice stanoví:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

9 Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

Směrnice 2008/48

10 Jak uvádí článek 1 směrnice 2008/48, účelem této směrnice je harmonizovat některé aspekty právní úpravy členských států, která se týká smluv o spotřebitelském úvěru.

11 Článek 10 odst. 2 této směrnice uvádí mimo jiné informace, které musí být jasně a výstižně uvedeny v každé úvěrové smlouvě.

12 Článek 14 uvedené směrnice zavádí v rámci smlouvy o úvěru a ve prospěch spotřebitele právo na odstoupení od smlouvy bez uvedení důvodu.

13 Článek 17 směrnice 2008/48 nadepsaný „Postoupení práv“ stanoví v prvním odstavci:

„Jsou-li práva věřitele plynoucí z úvěrové smlouvy nebo samotná smlouva postoupeny třetí osobě, může spotřebitel uplatnit vůči postupníkovi veškeré právní prostředky, které měl k dispozici vůči původnímu věřiteli, včetně vzájemného započtení pohledávek, pokud je v dotyčném členském státě povoleno.“

14 Článek 19 této směrnice upřesňuje způsob výpočtu roční procentní sazby nákladů spotřebitelského úvěru.

15 Článek 22 této směrnice, nadepsaný „Harmonizace a kogentní povaha směrnice“, stanoví:

„1. Pokud tato směrnice obsahuje harmonizovaná ustanovení, nesmějí členské státy ve svém vnitrostátním právu zachovávat ani zavádět ustanovení odchylná od ustanovení této směrnice.

2. Členské státy zajistí, aby se spotřebitelé nemohli vzdát práv, která jsou jim přiznána ustanoveními vnitrostátních právních předpisů provádějícími tuto směrnici nebo jí odpovídajícími.

3. Členské státy dále zajistí, aby předpisy, které přijmou k provedení této směrnice, nemohly být obcházeny v důsledku formulace smluv, zejména zahrnutím čerpání nebo úvěrových smluv spadajících do oblasti působnosti této směrnice do úvěrových smluv, jejichž povaha nebo účel by umožnily vyhnout se použití směrnice.

4. Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zajištění toho, aby spotřebitelé v důsledku volby práva třetí země jako práva použitelného pro úvěrovou smlouvu neztratili ochranu, kterou jim poskytuje tato směrnice, má-li úvěrová smlouva úzký vztah s územím jednoho nebo více členských států.“

16 Článek 23 téže směrnice, nadepsaný „Sankce“, stanoví:

„Členské státy stanoví pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice a přijmou veškerá nezbytná opatření k zajištění jejich uplatňování. Sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.“

Polské právo

- 17 Článek 10 ustawy prawo wekslowe (směnečný zákon) ze dne 28. dubna 1936, ve znění pozdějších předpisů (Dz. U. z roku 2016, číslo 160) (dále jen „směnečný zákon“), stanoví, že nebyla-li směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směnky, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyl směnku ve zlém víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.
- 18 Toto ustanovení se podle čl. 103 odst. 2 tohoto zákona vztahuje na vlastní směnky.
- 19 Podle článku 17 uvedeného zákona ten, kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.
- 20 Článek 101 směnečného zákona stanoví:
- „Vlastní směnka obsahuje:
- 1) označení ‚vlastní směnka‘ uvedené ve vlastním textu listiny v jazyce, v němž je tato listina sepsána;
 - 2) bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžní částku;
 - 3) uvedení splatnosti;
 - 4) uvedení místa splatnosti;
 - 5) jméno osoby, které nebo na jejíž řád má být placeno;
 - 6) uvedení data a místa vystavení směnky;
 - 7) podpis výstavce vlastní směnky.“
- 21 Podle čl. 233 odst. 1 a 2 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (občanský soudní řád) ze dne 17. listopadu 1964, konsolidované znění ve znění pozdějších změn (Dz. U. de 2018, číslo 155), (dále jen „kpc“), soud posoudí na základě podrobné analýzy shromážděných informací věrohodnost a váhu předložených důkazů. Soud posuzuje na témže základě, jak vykládat odmítnutí účastníka řízení předložit důkaz nebo jeho jednání, kterým brání v provedení důkazu ve věci, v níž rozhoduje.
- 22 Podle čl. 248 odst. 1 kpc je každý povinen předložit na výzvu soudu ve stanovené lhůtě a v předepsaném místě jakýkoli dokument, který má k dispozici a který je důkazem o skutečnosti relevantní pro rozhodnutí věci, ledaže tento dokument obsahuje důvěrné informace.
- 23 Z článku 321 odst. 1 kpc vyplývá, že je zakázáno, aby soud „rozhodl o nároku, který nebyl předmětem návrhu, a rozhodl *ultra petita*“.
- 24 Podle článku 339 odst. 1 a 2 kpc soud vydá rozsudek pro zmeškání, pokud se žalovaný nedostavil na nařízené jednání a současně se ústně nebo písemně nevyjádřil. V tomto případě se informace sdělené žalobcem považují za pravdivá tvrzení založená na skutečnostech uvedených v žalobě nebo podáních, které byly žalovanému doručeny před jednáním, s výjimkou případů, kdy vyvolávají pochybnosti nebo slouží k obcházení zákona.

25 Ustanovení směrnice 2008/48 byla do polského práva provedena prostřednictvím ustawy o kredycie konsumenckim (zákon o spotřebitelském úvěru) ze dne 12. května 2011 (Dz. U. z roku 2016, číslo 1528), konsolidované znění ve znění pozdějších změn (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“). Článek 41 tohoto zákona stanoví:

„1. Vlastní směnka [...] vystavená spotřebitelem věřiteli za účelem splnění nebo zajištění pohledávky vyplývající ze smlouvy o spotřebitelském úvěru musí obsahovat podmínku „nikoli na řad“ nebo jinou podmínku se stejným významem.

2. Pokud věřitel přijme vlastní směnku [...], která neobsahuje podmínku „nikoli na řad“ a postoupí tuto směnku [...] jiné osobě, je povinen nahradit spotřebiteli škodu, která mu vznikne splacením směnky [...].

3. Ustanovení druhého odstavce se použijí i v případě, kdy se směnka nebo šek dostane do vlastnictví jiné osoby proti vůli věřitele.

[...]“

Spory v původním řízení a předběžné otázky

Věc C-419/18

26 Profi Credit Polska je společnost se sídlem v Polsku, jejímž předmětem podnikání je převážně poskytování úvěrů. Tato společnost uzavřela s jednotlivými dlužníky smlouvy o spotřebitelském úvěru, jejichž zaplacení bylo zajištěno neúplnou vlastní směnkou, tzv. vlastní blankosměnkou, na níž nebyla uvedena žádná částka. Jelikož dlužníci nesplnili své smluvní povinnosti, společnost Profi Credit Polska, která je rovněž osobou, v jejíž prospěch jsou směnky vystaveny, do těchto směnek doplnila částku.

27 Od roku 2016 společnost Profi Credit Polska podala k předkládajícímu soudu několik návrhů na vydání platebního rozkazu, v nichž se domáhala zaplacení částek uvedených v oněch vlastních směnkách.

28 Tento soud uvádí, že ve všech sporech, které mu byly předloženy, vymáhá žalobkyně pohledávky pouze na základě vlastních směnek (dále jen „směnečný vztah“). Vzhledem k tomu, že žalobkyně nepředložila úvěrové smlouvy, má uvedený soud k dispozici smlouvu zakládající obecný závazkový vztah, který dal vzniknout vztahu směnečnému (dále jen „závazkový vztah“), pouze v prvním ze sporů v původním řízení díky žalované. Žalovaní v ostatních věcech se nevyjádřili. Tentýž soud tedy nevyhověl návrhu žalobkyně rozhodnout věci v řízení o platebním rozkazu, a rozhodl se je posoudit v řádném řízení.

29 Předkládající soud si zaprvé klade otázku, zda v souladu se směrnicemi 93/13 a 2008/48 může podnikatel, který je poskytovatelem úvěru, platně zajistit zaplacení pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru poskytnutého spotřebiteli prostřednictvím vlastní směnky vystavené tímto spotřebitelem.

30 Tento soud upřesňuje, že vystavením vlastní směnky vzniká abstraktní povinnost. Z vnitrostátní právní úpravy vyplývá, že u návrhu na vydání platebního příkazu na základě vlastní směnky soud posuzuje pouze směnečný vztah, a nikoli závazkový vztah, z něhož směnečný vztah vychází. Podle uvedeného soudu není to, že nelze z úřední povinnosti zkoumat, zda jsou ujednání smlouvy zakládající závazkový vztah, z něhož směnečná povinnost vychází, zneužívající, dáno procesními omezeními, nýbrž zvláštní důkazní silou vlastní směnky jakožto titulu zahrnujícího povinnost dlužníka.

- 31 Předkládající soud uvádí, že za účelem dosažení souladu s požadavky vyplývajícími z článků 10 a 103 směnečného zákona dochází v případě vlastní blankosměnky vždy k dohodě mezi emitentem a remitentem, přičemž tato dohoda upřesňuje, jak má být blankosměnka doplněna (dále jen „směnečná dohoda“). V souladu s vnitrostátní judikaturou tato dohoda „dává dlužníkovi právo uplatnit“ vůči prvnímu věřiteli „námitku, že vlastní směnku nevyplnil, jak bylo dohodnuto, což konkrétně oslabuje abstraktní povahu vlastní směnky“.
- 32 Podle uvedeného soudu tak není pochyb o tom, že soud, jemuž byly předloženy takové spory, jako jsou spory dotčené ve věci v původním řízení, může ověřovat, zda byla vlastní směnka vyplněna v souladu s dohodou, pouze v případě, že dlužník vznese námitku. Ve směnečných řízeních tedy vnitrostátní soud nemá právní základ k tomu, aby z úřední povinnosti zkoumal závazkový vztah, ledaže žalovaný vznese námitky, což vede k rozšíření sporu i na závazkový vztah.
- 33 Zadruhé se předkládající soud zamýšlí nad rozsahem své pravomoci zkoumat návrh, jímž se podnikatel vůči spotřebiteli domáhá zaplacení na základě vlastní směnky. V návaznosti na judikaturu Soudního dvora týkající se pravomocí a povinností vnitrostátního soudu ve sporech, které spadají do působnosti směrnice 93/13, a zejména povinnosti zkoumat i bez návrhu zneužívající povahu ujednání obsaženého ve smlouvě, kterou posuzuje, se totiž tento soud táže, zda se taková judikatura použije rovněž na ujednání smlouvy se spotřebitelem ve sporu, v jehož rámci se podnikatel domáhá zaplacení své pohledávky na základě vlastní blankosměnky zajišťující zaplacení uvedené pohledávky. Otázky uvedeného soudu se rovněž týkají dopadu takového přezkumu s ohledem na dispoziční zásadu zakotvenou v čl. 321 odst. 1 kpc, podle níž soud nemůže rozhodovat o jiném důvodu, než který byl uveden v návrhu, ani rozhodnout *ultra petita*.
- 34 Za těchto podmínek se Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (obvodní soud ve Varšavě pro Prahu-jih) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Brání čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 a směrnice 2008/48, a zejména články 10, 14, čl. 17 odst. 1, jakož i článek 19 této směrnice vnitrostátní právní úpravě, která připouští možnost zajištění pohledávky podnikatele-poskytovatele úvěru vůči příjemci úvěru, který je spotřebitelem, prostřednictvím neúplné vlastní směnky (blankosměnky)?
- 2) Mají být čl. 6 odst. 1, jakož i čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 vykládány tak, že soudu, který má rozhodovat v řízení týkajícím se věcí uvedené v první otázce, ukládají povinnost přezkoumat z moci úřední, zda ustanovení smlouvy o vztahu, na kterém zakládá závaznost směnky, neobsahují žádná zneužívající ujednání, a to i když žalující prodávající nebo poskytovatel svůj nárok opírá pouze o vztah založený směnkou?“

Věc C-483/18

- 35 Okolnosti sporu v původním řízení, v němž proti sobě stojí Profi Credit Polska a OH, jsou srovnatelné s okolnostmi ve věci C-419/18.
- 36 Rozsudkem ze dne 15. května 2017 zamítl Sąd Rejonowy w Opolu (okresní soud v Opole, Polsko) žalobu Profi Credit Polska proti OH znějící na zaplacení částky 9 494,21 polského zlotého (PLN) (přibližně 2 211,69 eura).
- 37 I když byly splněny podmínky požadované pro vydání rozsudku pro zmeškání, soud prvního stupně návrh společnosti Profi Credit Polska zamítl z důvodu pochybností, které měl o skutečném obsahu smluvního vztahu mezi účastníky řízení, neboť nemohl zkoumat ujednání úvěrové smlouvy. Když totiž uvedený soud společnost Profi Credit Polska vyzval, aby předložila směnečnou dohodu a úvěrovou smlouvu, tato společnost nereagovala. Z jiných standardních smluv uzavřených touto společností dále vyplývá, že mezi půjčenou částkou a částkou, která má být vrácena, existuje značný rozdíl.

- 38 Vzhledem k tomu, že pro účely inkasování vlastní směňky musela společnost Profi Credit Polska tuto směňku pouze řádně vyplnit a podepsat, podala proti prvostupňovému rozhodnutí odvolání.
- 39 Předkládající soud si klade otázku, zda soud rozhodující o žalobě podnikatele (dále jen „remitent“) z vlastní směňky směřující proti spotřebiteli může i bez návrhu zkoumat námitky týkající se závazkového vztahu, pokud má k dispozici informace o případných nesrovnalostech v tomto vztahu, avšak nemá k dispozici smlouvu o spotřebitelském úvěru. Uvedený soud připomněl, že vnitrostátní judikatura přikládá směnečné dohodě zvláštní význam v případě vlastní blankosměňky, a zdůrazňuje, že směnečný závazek vychází z této smlouvy, i když příslušná práva a povinnosti z něj vznikají až poté, co remitent vlastní směňku doplnil.
- 40 Za těchto podmínek se Sąd Okręgowy w Opolu, II Wydział Cywilny Odwoławczy (okresní soud v Opole, II oddělení vyřizující opravné prostředky v občanskoprávních věcech) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musí být ustanovení směrnice 93/13, a zejména její čl. 3 odst. 1 a 2, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1, a ustanovení směrnice 2008/48, a zejména její čl. 22 odst. 3, vykládána v tom smyslu, že brání tomu, aby ustanovení článku 10 ve spojení s článkem 17 směnečného zákona byla chápána tak, že nedovolují soudu konat z vlastního podnětu v situaci, kdy chová pevné a důvodné přesvědčení opírající se o podklady nepocházející od stran sporu, že smlouva, z níž vychází obecný závazkový vztah, je přinejmenším zčásti neplatná, s tím, že žalobkyně uplatňuje svůj nárok z blankosměňky a žalovaný neuplatňuje žádné námitky a zůstává nečinný?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

- 41 Nejprve je třeba uvést, že směrnice 2008/48 neprovedla harmonizaci v oblasti vlastních směnek jakožto nástroje k zajištění spotřebitelského úvěru, takže článek 22 této směrnice se za takových okolností, jako jsou okolnosti dotčené ve věci v původním řízení, nepoužije (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, body 34 až 37).
- 42 Právo na odstoupení od smlouvy nebo výpočet roční procentní sazby nákladů dále nejsou předmětem sporů ve věcech v původním řízení, takže ani články 14 a 19 této směrnice nejsou za takových okolností použitelné.
- 43 Konečně ani článek 17 uvedené směrnice není relevantní, neboť předběžné otázky se netýkají postoupení práv věřitele třetí osobě ve smyslu tohoto článku.
- 44 Vzhledem k tomu, že články 14, 17, 19 a 22 směrnice 2008/48 nejsou pro spory ve věcech v původním řízení relevantní, bude na položené otázky odpovězeno pouze z hlediska čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i článku 10 směrnice 2008/48.

K první otázce ve věci C-419/18

- 45 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i článek 10 směrnice 2008/48 vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, která umožňuje zajistit zaplacení pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené mezi podnikatelem a spotřebitelem prostřednictvím vlastní blankosměňky.

- 46 Úvodem je třeba uvést, že v rámci politik Unie je ochrana spotřebitelů, kteří se nacházejí v nerovném postavení vůči obchodníkům, jelikož jsou považováni za ekonomicky slabší a právně méně zkušené než jejich smluvní partneři, zakotvena v článku 169 SFEU a článku 38 Listiny základních práv Evropské unie (rozsudek ze dne 27. března 2019, *slewo*, C-681/17, EU:C:2019:255, bod 32 a citovaná judikatura).
- 47 V této souvislosti je třeba připomenout, že podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 mají předkládající soudy povinnost nepoužít zneužívající ujednání, takže tyto nebudou vůči spotřebiteli závazná, vyjma případu, kdy s tím spotřebitel nesouhlasí (rozsudek ze dne 26. března 2019, *Abanca Corporación Bancaria a Bankia*, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 52 a citovaná judikatura). Podle článku 7 odst. 1 této směrnice ve spojení s dvacátým čtvrtým bodem odůvodnění této směrnice členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli (rozsudek ze dne 3. dubna 2019, *Aqua Med*, C-266/18, EU:C:2019:282, bod 42 a citovaná judikatura).
- 48 Zaprvé je třeba uvést, že i když vnitrostátní právní úprava dotčená ve věci v původním řízení povoluje vystavení vlastní směnky za účelem zajištění pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru, povinnost vystavit takovou směnku nevyplývá z této právní úpravy, ale z úvěrových smluv uzavřených stranami.
- 49 Je třeba rovněž zdůraznit, že vlastní směnky dotčené ve věci v původním řízení mají zvláštní povahu. Je totiž nutno konstatovat, že tyto směnky jsou neúplné, neboť byly vystaveny jako blankosměnky, a to bez uvedení částky. Částky do těchto směnek později doplňuje jednostranně podnikatel.
- 50 V tomto ohledu z článků 10 a 101 směnečného zákona vyplývá, že i když je uvedení splatné částky obvykle podmínkou platnosti vlastní směnky, vlastní blankosměnku lze vystavit, jestliže smlouva zvaná „směnečná dohoda“ stanoví podmínky, za kterých bude moci úvěrový věřitel uvedenou směnku následně zákonným způsobem doplnit.
- 51 Podle čl. 1 odst. 1 a čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 se přitom tato směrnice vztahuje na ujednání ve smlouvách uzavřených mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, které nebyly sjednány individuálně (rozsudky ze dne 9. září 2004, *Komise v. Španělsko*, C-70/03, EU:C:2004:505, bod 31; ze dne 9. listopadu 2010, *VB Pénzügyi Lízing*, C-137/08, EU:C:2010:659, bod 50; jakož i usnesení ze dne 14. září 2016, *Dumitraș*, C-534/15, EU:C:2016:700, bod 25 a citovaná judikatura).
- 52 Vzhledem k tomu, že je zaplacení pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru zajištěno prostřednictvím ujednání, které vyžaduje vystavení blankosměnky, a vnitrostátní právní úprava dále vyžaduje uzavření směnečné dohody, toto ujednání a tato dohoda mohou spadat do působnosti směrnice 93/13.
- 53 Zadruhé směrnice 93/13 členským státům ukládá, aby stanovily mechanismus zajišťující, aby každé smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, mohlo být přezkoumáno za účelem posouzení, zda případně nemá zneužívající povahu. V tomto rámci vnitrostátnímu soudu přísluší, aby s přihlédnutím ke kritériím uvedeným v čl. 3 odst. 1 a článku 5 směrnice 93/13 určil, zda vzhledem ke zvláštním okolnostem projednávané věci splňuje takové ujednání požadavky dobré víry, vyváženosti a transparentnosti stanovené touto směrnicí (rozsudek ze dne 26. března 2019, *Abanca Corporación Bancaria a Bankia*, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 50 a citovaná judikatura).
- 54 Podle čl. 3 odst. 1 uvedené směrnice je smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

- 55 Podle ustálené judikatury musí vnitrostátní soud za účelem zjištění, zda lze ujednání kvalifikovat jako zneužívající, ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s takovým ujednáním souhlasil v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 69; jakož i usnesení ze dne 22. února 2018, Lupean, C-119/17, nezveřejněný, EU:C:2018:103, bod 30 a citovaná judikatura).
- 56 Dále je třeba uvést, že ujednání, které ukládá úvěrovému dlužníkovi povinnost vystavit vlastní blankosměnku za účelem zajištění pohledávky úvěrového věřitele z této smlouvy, ani směnečnou dohodu nelze považovat za hlavní předmět smlouvy a netýkají se ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné v poměru ke službám nebo zboží poskytovaným jako protiplnění na straně druhé ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13.
- 57 Při posouzení případné zneužívající povahy tohoto ujednání a směnečné dohody je pak dále třeba zohlednit požadavek na významnou nerovnováhu a na transparentnost podle článku 5 směrnice 93/13. Ustálená judikatura Soudního dvora totiž uvádí, že informace o smluvních podmínkách a důsledcích uvedeného uzavření smlouvy poskytnuté před uzavřením smlouvy mají pro spotřebitele zásadní význam. Spotřebitel se rozhoduje zejména na základě těchto informací, zda chce být vázán podmínkami, které prodávající nebo poskytovatel služeb vyhotovil předem (rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 50 a citovaná judikatura).
- 58 Z toho vyplývá, že vnitrostátní soud rozhodující o takových sporech, jako jsou spory dotčené ve věcech v původním řízení, musí určit, zda spotřebitel obdržel všechny informace, které mohou mít vliv na rozsah jeho povinností a které mu umožní posoudit zejména procesní důsledky zajištění pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru vlastní blankosměnkou a možnost následného vymáhání pohledávky pouze na základě této směnky. V rámci tohoto posouzení a v souladu s dvacátým bodem odůvodnění směrnice 93/13 je rozhodující to, zda je dotčené smluvní ujednání formulováno jasným a srozumitelným jazykem a zda měl spotřebitel skutečně příležitost seznámit se s jeho obsahem.
- 59 Vzhledem k výše uvedenému je třeba připomenout, že Soudní dvůr již rozhodl, že čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48 vnitrostátnímu soudu, který se zabývá sporem o pohledávkách z úvěrové smlouvy ve smyslu této směrnice, ukládá povinnost zkoumat i bez návrhu, zda byla dodržena informační povinnost stanovená v tomto ustanovení, a vyvodit důsledky, které podle vnitrostátního práva vyplývají z porušení této informační povinnosti, za podmínky, že sankce splňují požadavky stanovené v článku 23 téže směrnice (rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 74).
- 60 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku ve věci C-419/18 odpovědět tak, že čl. 1 odst. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, která za účelem zajištění zaplacení pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené mezi podnikatelem a spotřebitelem umožňuje v této smlouvě sjednat povinnost úvěrového dlužníka vystavit vlastní směnku a která podmiňuje zákonnost vystavení takové směnky tím, že bude uzavřena směnečná dohoda upravující způsob, jakým má být tato směnka doplněna, přičemž předkládající soud musí ověřit, zda je toto ujednání a tato dohoda v souladu s články 3 a 5 této směrnice, jakož i s článkem 10 směrnice 2008/48.

Ke druhé otázce ve věci C-419/18 a otázce ve věci C-483/18

- 61 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu ve věci C-419/18 a otázky ve věci C-483/18 je, zda musí být čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i článek 10 směrnice 2008/48 vykládány v tom smyslu, že pokud má za takových okolností, jako jsou okolnosti dotčené ve věci v původním řízení,

vnitrostátní soud vážné pochybnosti o opodstatněnosti návrhu založeného na směnce zajišťující pohledávku ze smlouvy o spotřebitelském úvěru a emitent tuto směnku vystavil jako blankosměnku, kterou remitent později doplnil, musí tento soud i bez návrhu zkoumat, zda mají ujednání sjednaná mezi stranami zneužívající povahu, a v tomto ohledu může od podnikatele vyžadovat, aby předložil písemnost obsahující tato ujednání, aby mohl zajistit, že budou dodržena práva, která spotřebiteli dávají tyto směrnice.

- 62 V projednávané věci se otázka předkládajícího soudu týká dvou odlišných situací, neboť v prvním sporu ve věci C-419/18 má vnitrostátní soud k dispozici smlouvu o spotřebitelském úvěru, zatímco ve sporech v druhé věci v původním řízení tomu tak není.
- 63 V případě první situace z judikatury Soudního dvora vyplývá, že pokud má soud k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu, má povinnost zkoumat i bez návrhu ujednání, která mohou mít zneužívající povahu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, bod 42 a citovaná judikatura).
- 64 Pokud jde o druhou situaci a konkrétně o informace poskytnuté předkládajícím soudem ve věci C-483/18, z nichž vyplývá, že nemá k dispozici smlouvu vážící strany sporu v původním řízení, avšak je seznámen s obsahem jiných smluv, které podnikatel běžně používá, je třeba připomenout, že podle čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 se tato směrnice sice použije na ujednání, která nebyla sjednána jednotlivě, což konkrétně zahrnuje standardizované smlouvy, nicméně k závěru, že má soud „k dispozici informace o skutkových a právních okolnostech“ ve smyslu výše uvedené judikatury nelze dospět pouze na základě toho, že je soud seznámen s určitými vzory smluv, které podnikatel používá, nemá-li k dispozici listinu se zněním smlouvy mezi stranami sporu, který mu byl předložen (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, bod 47).
- 65 V tomto ohledu polská vláda ve svém vyjádření předloženém Soudnímu dvoru upřesňuje, že není ojedinělé, aby byla směnečná dohoda uzavřena v rámci úvěrové smlouvy, i když jde o smlouvu, která je od ní odlišná.
- 66 Z ustálené judikatury Soudního dvora v každém případě vyplývá, že vnitrostátní soud musí z úřední povinnosti přijmout důkazní opatření za účelem zjištění, zda sporné smluvní ujednání ve smlouvě, která byla uzavřena mezi prodávajícím nebo poskytovatelem na jedné straně a spotřebitelem na straně druhé, spadá do působnosti směrnice, a pokud ano, posoudit z úřední povinnosti možný zneužívající charakter takového ujednání (rozsudky ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, bod 56; ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 44, a ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, bod 24). Bez účinného přezkumu případné zneužívající povahy ujednání dotyčné smlouvy totiž nelze zaručit dodržování práv přiznaných směrnicí 93/13 (rozsudek ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, bod 62 a citovaná judikatura).
- 67 Z toho vyplývá, že v případě, kdy je vnitrostátnímu soudu předložen návrh na základě vlastní směnky, která byla vystavena jako blankosměnka a později byla doplněna a jejímž cílem je zajištění pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru, a tento soud má vážné pochybnosti o opodstatněnosti tohoto návrhu, v souladu s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí mít uvedený soud možnost požadovat, aby mu byly předloženy písemnosti, na jejichž základě byl tento návrh podán, a to včetně směnečné dohody, jestliže je podle vnitrostátní právní úpravy taková dohoda nutná k vystavení tohoto typu vlastní směnky.
- 68 Je třeba dále zdůraznit, že výše uvedené závěry nejsou v rozporu s dispoziční zásadou, kterou zmiňuje předkládající soud. To, že vnitrostátní soud od žalobce vyžaduje, aby předložil obsah jednoho či více dokumentů, které jsou základem pro jeho návrh, totiž je součástí dokazování, neboť taková výzva slouží pouze k tomu, aby se soud ujistil o opodstatněnosti žaloby.

- 69 Pokud jde o čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48, konstatuje-li vnitrostátní soud i bez návrhu, že bylo toto ustanovení porušeno, má povinnost nečekat, až spotřebitel předloží příslušný návrh, a vyvodit z tohoto závěru důsledky podle vnitrostátního práva, s tou výhradou, že musí být dodržena zásada kontradiktornosti (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 71 a citovaná judikatura).
- 70 V případě, že vnitrostátní soud, který na základě informací o skutkových nebo právních okolnostech, které má k dispozici nebo které mu byly sděleny v návaznosti na důkazní opatření, jež přijal za tímto účelem bez návrhu, zjistil, že se na ujednání vztahuje směrnice, konstatuje, že toto ujednání má zneužívající charakter, je obecně povinen informovat o tom účastníky řízení a vyzvat je, aby se k tomu kontradiktorně vyjádřili způsobem, který v tomto ohledu stanoví vnitrostátní procesní pravidla (rozsudek ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, bod 31).
- 71 V projednávané věci podle polské vlády nebrání článek 10 směnečného zákona tomu, aby vnitrostátní soud konstatoval, že pohledávka z vlastní směnky neexistuje v rozsahu, v němž částka překračuje sumu vyplývající ze směnečné dohody. Takové konstatování lze učinit nejen na námitku spotřebitele, ale i bez návrhu na základě judikatury Soudního dvora v této oblasti. Vzhledem k tomu, že je existence směnečné dohody podmínkou pro vystavení vlastní blankosměnky, která má být později doplněna, je jejím smyslem právě možnost kontrolovat využívání tohoto typu směnek a částku, která v nich bude uvedena.
- 72 Podle předkládajícího soudu však tyto soudy mohou ověřit, zda byla vlastní směnka doplněna v souladu s dohodou, pouze v případě námítky vznesené dlužníkem.
- 73 V tomto ohledu je třeba připomenout, že povinnost členského státu přijmout všechna opatření nezbytná k dosažení výsledku stanoveného směrnicí je závaznou povinností uloženou čl. 288 třetím pododstavcem SFEU a samotnou směrnicí. Tato povinnost přijmout všechna obecná nebo zvláštní opatření je závazná pro všechny orgány členských států, včetně soudních orgánů v rámci jejich pravomocí (rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 76 a citovaná judikatura).
- 74 V tomto případě z ustálené judikatury vyplývá, že povinnost posoudit z moci úřední zneužívající charakter některých ujednání a existenci povinných informací v úvěrové smlouvě je procesním požadavkem, který neplatí pro jednotlivce, ale pro soudní orgány (rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 77 a citovaná judikatura).
- 75 Vnitrostátní soudy tak jsou při použití vnitrostátního práva povinny vykládat vnitrostátní právo v co největším možném rozsahu ve světle znění a účelu dotčené směrnice, aby dosáhly výsledku jí zamýšleného (rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 79 a citovaná judikatura).
- 76 V této souvislosti z judikatury Soudního dvora vyplývá, že aby mohly soudy vyložit a aplikovat vnitrostátní právní předpisy v souladu s požadavky směrnice 93/13, musí i bez návrhu zkoumat, zda mají ujednání sjednaná mezi stranami zneužívající povahu, a případně neaplikovat všechny vnitrostátní předpisy či judikaturu, které takovou analýzu zakazují (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 4. června 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350 body 32, 34 a 35; ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 42 a citovaná judikatura; jakož i ze dne 18. února 2016, Finanzmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, bod 46).
- 77 Z toho vyplývá, že na druhou otázku ve věci C-419/18 a na otázku ve věci C-483/18 je třeba odpovědět tak, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48 musí být vykládány v tom smyslu, že pokud má za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věcech v původním řízení, vnitrostátní soud vážné pochybnosti o opodstatněnosti návrhu založeného na vlastní směnce zajišťující pohledávku ze smlouvy o spotřebitelském úvěru a emitent tuto směnku

vystavil jako blankosměnku, kterou remitent později doplnil, musí tento soud i bez návrhu zkoumat, zda mají ujednání sjednaná mezi stranami zneužívající povahu, a v tomto ohledu může od podnikatele vyžadovat, aby předložil písemnost obsahující tato ujednání, aby tak mohl zajistit, že budou dodržena práva, která spotřebiteli dávají tyto směrnice.

K nákladům řízení

- ⁷⁸ Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 1 odst. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, která za účelem zajištění zaplacení pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené mezi podnikatelem a spotřebitelem umožňuje v této smlouvě sjednat povinnost úvěrového dlužníka vystavit vlastní blankosměnku a která podmiňuje zákonnost vystavení takové směnky tím, že bude uzavřena směnečná dohoda upravující způsob, jakým má být tato směnka doplněna, přičemž předkládající soud musí ověřit, zda je toto ujednání a tato dohoda v souladu s články 3 a 5 této směrnice, jakož i s článkem 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.
- 2) Článek 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48 musí být vykládány v tom smyslu, že pokud má za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věcech v původním řízení, vnitrostátní soud vážné pochybnosti o opodstatněnosti návrhu založeného na vlastní směnce zajišťující pohledávku ze smlouvy o spotřebitelském úvěru a emitent tuto směnku vystavil jako blankosměnku, kterou remitent později doplnil, musí tento soud i bez návrhu zkoumat, zda mají ujednání sjednaná mezi stranami zneužívající povahu, a v tomto ohledu může od podnikatele vyžadovat, aby předložil písemnost obsahující tato ujednání, aby tak mohl zajistit, že budou dodržena práva, která spotřebiteli dávají tyto směrnice.

Podpisy.